

Tage Einar Schack

Sognepræst i Marslev-
Birkende 1897-1927

Af
Erling Hansen

I denne erindringsartikel møder vi sognepræsten Tage Einar Schack. Fortælleren er søn af skolelæreren i Birkende, Henrik Jørgen Hansen, hvis familie både i det daglige virke og privat stod i et nært forhold til præsten. Schack var født på Sjælland i 1857. Efter nogle år som lærer i København fik han sit første præsteembede i 1888 i Sennels ved Thisted. Herfra kom han til Marslev-Birkende ni år senere i 1897, hvor han blev til sin pensionering i 1928. Han døde i Nyborg i 1931. Artiklen giver et fint lille billede af den særlige stemning, der kunne være omkring et lille præste- og skolelærermiljø ude på landet i 1920'erne.

Pastor Schack var 60 år, da jeg blev født, og han døde, kort før jeg blev 14 år, så nedenstående kommer til at dreje sig om »den gamle præst«, som jeg holdt meget af – næsten med følelser som et barnebarns over for en bedstefar, han ikke ser hver dag. Dette må så være årsagen, hvis skildringen skulle blive for lys til at være fuldstændig objektiv og neutral.¹

Lad mig begynde med nogle adjektiver om sognepræsten: middelhøj, fyldig (han ville uden tvivl med et glimt i øjet sige: udstyret med en vis embonpoint), men ret hurtig i bevægelserne, meget sirrig, måske nok lidt grænsende til forfængelighed, værdig, men altid med stort, mildt glimt i øjet, velmenende – en streg af højkirkelighed og konservatisme, sognefaderen, men altid naturlig, ja beskedt. I »Dansk Præste- og Sognehistorie« karakteriseres han sådan: »engang skrev han til en ung kandidat, som havde fået en god eksamen: deus coronat non merita tria sed dona sua!« (Gud kroner ikke dine velgerninger, men giver sine!).

I Birkende klædte han altid om til præstetjenesten hjemme i skolen, præstekjolen hang fast – fra dag til dag – i vores gang, og mor tog de hvide strimler på ærmerne af, vaskede og strøg dem, og pastoren trak i og af ornatet i »kontoret«, dvs. hverdagsstuen, mens han ivrigt snakkede med os alle. Han vidste præcis, hvor mange minutters gang der var fra skolen og hen til kirken, så på uret, regnede med halve minutter, før han og far fulgtes ad hyggeligt snakkende helt ind i våbenhuset.

Far syntes, prædikenerne altid var klare og gode, omhyggeligt udarbejdede i særdeles god tid. De morede sig lidt hjemme en juleaftensdag, da jeg frimodigt sagde til min gode ven: »Du prædikede ikke så længe i dag, jeg nåede slet ikke at falde i søvn«. Hertil kom straks bemærkningen til mor og far: »Jamen når en voksen kunne falde i søvn, når Paulus prædikede, så må det da være fint, at det her kun var et barn«.

En søndag faldt på 1. april. Da vi kom hjem i gangen efter gudstjenesten, luk-

kede far døren op til skolestuen, gik kort derind og kom tilbage: »Det er dog mageløst, nu har her været en kunstner eller lignende og tegnet hele tavlen fuld, mens vi var i kirke«. Jeg hoppede straks på og ville se. »Ja, det vil jeg da også gerne«, sagde pastor Schack. Far lukkede døren op: »D'herrer må undskylde, det er 1. april!«. »Nej, nu er det da også første gang, jeg er blevet narret 1. april i fuldt ornat«. Sådan havde de to det.

En gang var sognepræsten helt ulykkelig. Han havde glemt kraven i Marslev. Men mor fandt på råd. Hun hentede et hvidt tørklæde, bandt det om halsen og sagde: »De har jo før haft en byld, nu tror de bare, De har sådan en«. Det forløb vel.

En anden gang kom far og han (let bestyrtet) hjem fra begravelse. De var ved graven blevet bedt til kaffebord. »Men jeg har jo kun sorte bukser på, vest og jakke er jo grå!«. Og sådan kunne man dengang ikke gå til begravelse, især ikke præsten. Mor gik op på loftet, tog min afdøde morfars diplomatsæt frem. Pastor Schack prøvede vesten, men var for kraftig. Mor klippede resolut ryggen op, og syede med lange sting stykkerne sammen. Diplomatsfrakken hang løst. De to herrer gik til kaffebord og kom, ærlig talt, såre fornøjede hjem.

Schack fulgte nøje sognets folk, snakkede med dem overalt, også ved kirkedøren. Far sagde altid, han kender deres familie- og slægtsforhold i alle enkeltheder, men når det er uddebatteret, så ved han ikke, hvad han skal sige, præstesønnen fra København som fynsk landsbypræst. Da Rasmus Pedersens, fra gården der senere fik navnet Toftegaard, havde sølvbryllup, beklagede pastor Schack sig til far, han kunne ikke rigtig få talen fabrikeret. Far kendte hans personalkendskab og sagde: »Søskende jeg kender fem« (der var fem børn). Pastor Schack holdt en glimrende tale om personerne.

Hans kendskab til Danmarks adelslægter var fænomenal. »Han ved mere om deres slægter end de selv«, var fars kommentar. Schacks dattersøn, heraldi-

keren og adelshistorikeren Sven Tito Achen, fortalte i et brev til mig, at hans morfar engang sendte ham et brev, hvor han havde skrevet hele kongerækken med årstal. Når han gæstede København hentede han Sven Tito ved skolen, de gik på konditori, og morfar fortalte om Absalon, om Niels Ebbesen og mange andre.

Hver søndag enten klokken halv tolv eller klokken tre efter gudstjenesten nød pastor Schack mors kaffe af de højhandede, musselmalede kopper. Han sad midt i sofaen i kontoret, og plumpede fire stykker sukker i kaffen, alt i mens han fortalte. Især fortalte han levende og længe, når han havde været på rejse, oftest på familiebesøg i København. Så begyndte han: »Jeg forlod Marslev præstegård. ...« (Marslev udtalte han »Mærlev«, på gammelt bourgeoisi-københavnsk), for til sidste at vende tilbage til Marslev præstegård. Med glimt i øjet sluttede han engang: »Det er godt at have familie, især på væggen og på den anden side Storebælt«.

Ja, der kom mange humoristiske bemærkninger: »Det er nu godt, det som regel kun er den første, der bliver født for tidligt«. Eller når han fortalte om den meget rige fætter, amtsforvalteren i Skanderborg, den excentriske ungkarl Andræ, at han tisede lige på torvet i Skanderborg, »han må jo have trængt«. Og om, hvordan pastor Schack som ung, fattig kandidat havde besøgt fætteren, som lige havde arvet umådelig mange penge efter broderen, en anden ungkarl. Pludselig sagde fætter: »Hvad fanden skal jeg med alt det skidt«. Fattigfætteren fik ikke sagt, han kunne da tænke på ham. En del af pengene gik i øvrigt til flere legater, blandt andet med pastor Schacks fatters navn.²

Når pastor Schack, som lærte mig at stove navnet på melodi (Sch – ack), spiste til middag hos os, snakkede han også meget, sendte uden at se brødbakken videre til min spartanske gamle gudfar, for vi spiste brød til stegen. Gamle onkel troede, han havde overset brødet, bød ham,

men blev højest forundret over svaret: »Nej tak, jeg spiser aldrig brød til kød«.

En dag skulle pastor Schack have noget vigtigt med hjem fra Odense, vist nok til Fru Fanny (Schacks hustru). Rutebilchaufføren, der blev kaldt »Makker«, skulle klare indkøbet. Præsten standsede rutebilen på hjemturen, men chaufføren havde glemt indkøbet! Præsten nød ikke desto mindre »Makkers« udtalelse: »Det Makker går nok, Makker, det går sgu nok«.

Efter en gudstjeneste kom pastoren både overrasket og lidt munter ind hos os. Far og mor havde været oppe i præstegården at spise en aften i ugens løb. Lærerinden, Frk. Nielsen, var også inviteret, men tog uden grund ikke med. Pastor Schack havde nu i alleen spurgt Frk. Nielsen, hvorfor hun dog ikke kom med. Så kom det mærkelige svar: »Åh, det er jo ikke for svin at komme i kancelliet«. Lige så hurtigt reagerede præsten: »Nej, det har De ganske ret i, Frk. Nielsen«. Sådant kunne den enlige lærerinde godt havde det, men få dage efter havde begge parter glemt, og alt var som før.

En dag på kontoret gik naturen over optugtelsen for den fine gamle sognepræst. Han spurgte, med stort glimt, min bror Bent og mig, om vi kendte den bryllupssang om officeren og hans brud? Første linje lød: »Der sidder en officer ved siden af sin brud«. »I skal synge linjen på »Vift stolt på Kodans bølge«. Mon det var en historie, den værdige sognepræst huskede fra Herlufsholmsdagene?¹

Hvor var han børneven! Han huskede altid vores fødselsdage, og gaver kom også til jul. Engang fik jeg et helt sukkerhus, og giveren sagde ikke nej til at smage på det! Imangeår gemte jeg en fødselsdagsgave: Bogen »Frændeløs« med hilsen: »Til Hr. Erling fra en gammel ven«.

Selv på min dåbsattest glimter humoren: »Dåbsattest for Hr. Erling«. Min bror Bent, altid af pastor Schack kaldet »Benedictus«, og jeg havde den opgave at hente jumben eller kanen i anneksgården, når præsten om søndagen var færdig med at fortælle og skulle hjem. »I to,

I er som skabt til at hente jumben og give besked til kusk, så skal jeg huske dig, Benedictus, på din bryllupsdag, og dig, Hr. Erling, på din konfirmationsdag«. Når jumben så kom, kom præsten i tøjet, trådte med en fod op på trinnet, og Bent gav den korpulente herre et godt skub bagi, og præsten sad der, men jumben gyngede lidt bagover.

Om sommeren cyklede han. Jeg øvede mig så på hans cykel: et trin op på flyvepinden midt i baghjulet, et sæt fremad, og man sad på sadlen. Det gjorde den ældre, ikke just slanke, præst lige så elegant som far. Og så var han iført hvide handsker! Mor spurgte, hvorfor han dog havde handsker på om sommeren? »Jo, jeg får så mange kedelige brune pletter, det er ikke pænt, derfor køber jeg et par hvide handsker, og, om Gud vil, og jeg lever, agter jeg også næste år at købe mig et par hvide handsker«. Det förstod mor så godt. Hun var selv ked af, hun blev så hurtigt solbrændt ligesom roepigerne. Så cyklede pastoren ad »Mærsløv« til.

En gang spurgte pastor Schack mig, hvad jeg børstede tænder i? Han havde fabrikeret et tandpulver, som kunne købes på Løveapoteket i Odense: »Pastor Schacks Tandpulver«. Jeg prøvede det en kort tid, men det støvede så meget, og var skarpt ved tænderne.

Så kom afskeden med Marslev-Birken i 1928. En kunstmaler, som far kendte, boede hos os en tid. Han havde den opgave at male Marslev og Birken kirker som afskedsgave fra beboerne i de to sogne. Beboerne mærkede ikke andet, end at pastor Schack var glad for gaverne. De hang på hans væg, til han døde, men så begik de tre børn vist en fejl: De beholdt ikke malerierne, men gav dem til bekendte i Marslev. Det skuffede menighedene!

Til mor kom pastor Schack med en vægtig sølvske og –gaffel med indskriften: »Tak«. Mor blev en overrasket og glædede sig over, at far netop havde en magen til. Dette benægtede pastor Schack på det kraftigste: »Jeg har netop lagt mærke til Deres mands, for at det ikke

skulle blive det samme«. Mor hentede fars, og pastoren ærgrede sig lidt, men mor syntes, det netop var så godt.

Så flyttede den absolut ikke velhavende enkemand til Nyborg og lejede en villa »Hassan« lige ud til Storebælt. Hvor var vi velkomne, når vi besøgte ham og husbestyrerinden. Så trak han mig hen til vinduet eller helt udenfor: »Hr. Erling, du skal se færgen vende«.

Der skete noget frygteligt i Marslev. En ung, velhavende gårdmandsdatter fødte i dølgsmål, ombragte barnet og begravde det. Det blev opklaret. Det hjem kunne pastor Schack absolut ikke lide. En gang ved et selskab i Birkende traf han sammen med gårdmandsparret. Høfligt bød de ham køre med hjem til Marslev, men han undskyldte sig med, at han havde godt af motion og gerne ville gå hjem. »Så følger jeg Dem på vej, jeg har godt af frisk luft«, sagde far. På spadsere-turen forklarede pastor Schack, som elers aldrig talte ufordelagtigt om folk, at den kone havde gjort ham alt det slette, hun kunne, da de var præstegårdsforpagtere. Hvad gjorde nu den gamle præst i Nyborg? Han tog toget til Marslev station, gik de ca. tre kilometer op til gården i Marslev by. Det lå såre langt fra pastor Schack at hovere, han ville tale roligt med dem. Det glemte de folk ham aldrig, og næsten aldrig talte vi hjemme om vores gode, gamle ven, uden far kom tilbage til dette træk. Selv har pastor Schack aldrig berørt det eller fortalt om det, men det gjorde de ulykkelige forældre.

Og så døde pastor Schack og blev begravet på Marslev kirkegård ved fru Fannys side, under den natursten, hvor han ved hustruens død havde sat den mærkelige indskrift: »Lad mit støv hvile i fred til opstandelsens morgen«.

Fra børnene kom der til far og mor en af disse dage et tobinds værk, som Ragna og Børge Jungersen Schack havde foræret Børges far til fødselsdagen i 1924. Børge havde skrevet: »Til lærer Hansen og hustru til minde om pastor Tage Schack fra hans børn«. De to hjem betød vist noget for hinanden.

Noter

1. Tage Einar Schack var søn af sognepræst i Hersted Øster og Vester, Dr. Phil. Marcus Andreas Tage Schack og Hilleborg Maria Bruun. Han blev i 1888 gift med Fanny Elisabeth Jungersen (1857-1924). I artiklen møder vi foruden hovedpersonen også skolelæreren i Birkende med familie. Henrik Jørgen Hansen (1877-1960) virkede som lærer i sognet i perioden 1913-46. Hans hustru var Anne Margrethe, født Henriksen (1881-1966), og sammen havde de sønnerne Bent (1907-41) og Erling (1917-, denne artikels forfatter). Både Bent og Erling fulgte i faderens forspor og blev lærere.
2. Cand. jur., etatsråd Poul Georg Andrae (1843-1928).
3. Schack havde i 1877 været på Herlufsholm.